

**NOGIRONLIKKA EGA BO'LGAN INSONLARNI
REABILITATSIYA QILISHNING ASOSLARI**

Zikiryoyeva Marjona

SamDUKF ijtimoiy ish yo'nalishi talabasi

Annotatsiya

Maqolada nogironlar ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya qilish bosqichlari tahlil qilingan. Reabilitatsiya salohiyatining psixologik komponentini, ijtimoiy reabilitatsiya sohasidagi nogironlarning reabilitatsiya imkoniyatlarini baholash yuqori aqliy vazifalarning operatsion va dinamik xususiyatlari, aqliy faoliyatni o'zboshimchalik bilan tartibga solish darajasi, kasallik va nogironlik holatiga shaxsiy xususiyatlar va reaktsiyalar holatidan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Kalit so'zlar.

Nogironlar, ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya, psixologik tashhis.

THE BASICS OF REHABILITATION OF PEOPLE WITH DISABILITIES

Abstract:

The article analyzes the stages of social and psychological rehabilitation of disabled people and children with disabilities. The assessment of the psychological component of rehabilitation capacity, rehabilitation opportunities for people with disabilities in the field of social rehabilitation is based on the operational and dynamic characteristics of high mental functions, the degree of arbitrary regulation of mental activity, personal characteristics and reactions to illness and disability.

Keywords. Disability, social and psychological rehabilitation, psychological diagnostics

KIRISH

Nogironlarni reabilitatsiya qilish-nogironlarning maishiy, ijtimoiy, kasbiy va boshqa faoliyatga qobiliyatini to'liq yoki qisman tiklash tizimi va jarayonini tashkil qilish bo'yicha O'zbekiston Respublikasida bir qator qonunlar ishlab chiqilgan. Nogironlarni reabilitatsiya qilish-nogironlarning maishiy, ijtimoiy, kasbiy va boshqa faoliyatga ega bo'lmagan qobiliyatlarini shakllantirish tizimi va jarayoni jamiyat uchun muhim omildir. Ushub yaratilgan shart sharoitlar va ishlab chiqilgan qonunlar nogironlarni reabilitatsiya qilish va abilitatsiya qilish nogironlarning ijtimoiy moslashuvi uchun, shu jumladan, moddiy mustaqillikka erishish va jamiyatga integratsiyalashuvini cheklash yoki imkon qadar to'liq qoplashga

qaratilgan. Nogironlarni reabilitatsiya qilish va reabilitatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari

quyidagilardan iborat: tibbiy reabilitatsiya, rekonstruktiv jarrohlik, protez va ortez, Kurortni davolash; kasb-hunarga yo'naltirish, umumiy va kasb-hunar ta'limi, kasbhunar ta'limi, ishga joylashishda ko'maklashish (shu jumladan maxsus ish joylarida),

ishlab chiqarishni moslashtirish; ijtimoiy-ekologik, ijtimoiy-pedagogik, ijtimoiypsixologik va ijtimoiy-madaniy reabilitatsiya, ijtimoiy moslashuv; jismoniy tarbiya va

dam olish faoliyati, sport qismlarini tashkil etish muhim masaladir.

Nogiron (nogiron bola) reabilitatsiya yoki abilitatsiyasi individual dasturi, ishlab chiqish va nogiron reabilitatsiya yoki abilitation individual dasturi, reabilitatsiya yoki davlat muassasalari tomonidan berilgan nogiron bola abilitation individual dasturi amalga oshirish uchun tibbiy-ijtimoiy ekspertiza va ularning shakllari, "ijtimoiy reabilitatsiya chora-tadbirlari" bo'limida quyidagi bo'limlarda taqdim etiladi: ijtimoiy-muhitni tiklash yoki abilitatsiya; ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya yoki abilitatsiya; ijtimoiy-madaniy reabilitatsiya yoki abilitatsiya; ijtimoiy-maishiy moslashuv dastrulari shular jumlasidandir [1].

moslashuvi uchun, shu jumladan, moddiy mustaqillikka erishish va jamiyatga integratsiyalashuvini cheklash yoki imkon qadar to'liq qoplashga qaratilgan.

Mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari va tashkilotlar ijro etuvchi hokimiyat organlari bilan ta'minlash tartibi qat'I nazar, ularning individual reabilitatsiya dasturi yoki nogiron abilitation va reabilitatsiya yoki davlat muassasalarida nogiron bola faoliyatini abilitation individual dasturi tomonidan ularga ishonib topshirilgan .

Psixologik maslahat o'z ichiga oladi:

- nogironlar uchun muhim ijtimoiy – psixologik muammolarni aniqlashshaxslararo munosabatlar, muloqot, oiladagi xatti-harakatlar, guruh (ta'lim, mehnat), jamiyatda, turli xil ziddiyatli vaziyatlarni hal qilishda, shaxsiy o'sish muammolari, ijtimoiylashuv va boshqalar;
- nogironkishining (nogironbolaning) o'z muammolarini mustaqil ravishda hal qilaoladimi yoki yo'qligini aniqlash uchun o'rganish;
- keyinchalik ularni hal qilish uchun ichki resurslarni ochish va safarbar qilish maqsadida nogiron kishilar bilan aniqlangan muammolarni muhokama qilish;
- nogironni muammo mohiyati, uning jiddiyligi haqida xabardor qilish;
- aniqlangan ijtimoiy-psixologik muammolarni hal qilishda, yetarli ijtimoiy munosabatlarni tiklashda va ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya bo'yicha ijobiy munosabatni shakllantirishda asosiy psixologik yordam ko'rsatish;
- kelajakda ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya qilish bo'yicha zarur xizmatlar

turini (turini) dastlabki aniqlash, har bir alohida holatda uning mazmunini aniqlashtirish.

□ Nogironlik patologiyasi turiga, hayotiy cheklovlar darajasiga va turiga qaramasdan, nogiron (nogiron bola) ijtimoiy munosabatlar, ijtimoiy moslashuv, ijtimoiylashuv va integratsiya sohasidagi muammolarni hal qilishda mutaxassisga yordam berishi mumkin.

Bizning fikrimizcha, nogiron (nogiron bola) uchun maslahat masalalari bo'yicha mutaxassis-psixologdan yordam so'rab murojaat qilish istagi yo'qligi nogironning qisman tavsiyalari yo'qligi uchun asos bo'la olmaydi. Ijtimoiy-psixologik rehabilitatsiya, shu jumladan, kognitiv, hissiy, vosita

tizimlarini tuzatish uchun maxsus uskunalar yordamida amalga oshiriladi. Bunga sensorli xona, 3D-anatomic geribildirim usuli, kompyuterlashtirilgan CogniPlus tizimi texnikasi va boshqalar yordamida hissiy-kognitiv tuzatish usullari kiradi.

Nogironlarga (nogiron bolalarga) psixologik yordam ko'rsatishning o'ziga xos xususiyati kasallikning o'ziga xos ko'rinishlari va unga shaxsiy reaksiyalar, shuningdek, uning yuqori harakatlanishi bilan bog'liq. Ta'riflangan rehabilitatsiya tadbirlari aniq belgilangan chegaralarga ega emas va ularning ishlarida psixolog turli xil birikmalarda yotadigan usullardan foydalanishi mumkin [13-15].

Patologik jarayonlarning turlari va tana funktsiyalarining buzilishi muayyan turdagi ijtimoiy-psixologik rehabilitatsiyani amalga oshirish yo'nalishini belgilaydi, ijtimoiy-psixologik rehabilitatsiya yoki abilitatsiyani tegishli usullarini tanlashda umumiy yo'nalishni belgilaydi, ammo ijtimoiy-psixologik rehabilitatsiya jarayonini aniqlamaydi. Shu patologik sharoitlarda, organizmning funktsiyasi buzilishi bir xil darajada etakchi, mutaxassis psixolog rehabilitatsiya usullari tomonidan ishlatiladigan tarkibi tufayli nogiron (nogiron bola) va mutaxassis psixolog (turli psixologik maktablar texnikasi foydalanish) imtiyozlarni individual-shaxsiy xususiyatlari, shu jumladan, farq qilishi mumkin.

Ijtimoiy-psixologik rehabilitatsiya usullari orasida muayyan patologik jarayonlar va funktsional buzilishlarga xos bo'lgan, bu asosan nuqson strukturasining o'ziga xos xususiyati va patologik jarayon bilan bog'liq bo'lmagan o'ziga xos bo'lmagan, ammo uning oqibatlari, jumladan, nogiron shaxsning (nogiron bolaning) kasallik. shaxsning (nogiron bolaning) kasallik.

XULOSA

Nogironlarni ijtimoiy rehabilitatsiya qilish yoki abilitatsiya qilish tibbiy rehabilitatsiya, kasbiy rehabilitatsiya, psixologik-pedagogik rehabilitatsiya jismoniy tarbiya, sport bilan yaqin hamkorlikda amalga oshiriladi. Ichki psixologik amaliyotda psixologik rehabilitatsiya yoki abilitatsiya dasturini tuzishda boshlang'ich printsip asosiy, ikkinchi darajali va uchinchi nuqsonlarni va aqliy faoliyatning saqlanib qolgan yo'nalishlarini, shuningdek, reabilitantning shaxsiy

xususiyatlarini hisobga olgan nuqson tarkibini hisobga olish hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- [1] Социальная работа с инвалидами. Настольная книга специалиста / Под ред. Е.И. Холостовой, А.И. Осадчих. М 2016.
- [2] Сорокин П.А Человек. Цивилизация. Общество. М., 2012.
- [3] Бастрыкина А.В. Центры независимой жизни // Инвалиды: к независимой жизни. М., 2010.
- [4] Меликьян Г.Г. Инвалидность устанавливается по-новому // Социальное обеспечение. 2016. № 10. С. 2 - 5.
- [5] Khajieva, I., Khujaniyazova, G., Kenjaeva, K., & Jumaniyozov, F. (2020). Foreign language competence formation of the future teacher of vocational education in the information and educational environment. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(2), 360-365.
- [6] Zhabborova, O. I., & Kenjaeva, N. P. (2018). Bases of gender equality of rights in Uzbekistan. *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, (5-2).
- [7] Жабборова, О. И., & Кенжаева, Х. П. (2018). Экологические мировоззрения Ибн Сины. *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, (5-2).
- [8] Кенжаева, Х. П., Тожиев, Ф. И., & Жураев, Б. Н. (2014). РОЛЬ ЖЕНЩИН В СОЗДАНИИ И РАЗВИТИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. In *Инновации в технологиях и образовании* (pp. 119-123).
- [9] Кенжаева, Х. П. (2021). ФУҚАРОЛИК МАДАНИЯТИ МЕЗОНЛАРИ ШАРҚ ФАЛСАФАСИ ТАЛҚИНИДА. *Academic research in educational sciences*,